

Informatie en advies voor de praktijkbegeleider

A blurred, pink-tinted photograph of two people in profile, facing each other as if in conversation. The person on the left is slightly taller and has their hands clasped. The person on the right is shorter. The background is a soft, out-of-focus light color.

SPECIALE AANDACHT GEVRAAGD

**VOOR EEN STAGIAIRE MET ANTISOCIALE GEDRAGSSTOORNIS
OF ODD IN DE WERKSITUATIE**

Inzicht, herkennen, handelen

Gemiddeld één op de twaalf deelnemers op een ROC heeft te kampen met ernstige emotionele, leer- en of gedragsproblemen als gevolg van een psychiatrische stoornis. Deze deelnemers vragen om speciale aandacht, zodat zij een realistisch toekomstperspectief ontwikkelen waarin hun (on)mogelijkheden in leren en werken een plek krijgen.

De brochurereeks 'Speciale aandacht gevraagd'¹ geeft u als praktijkopleider inzicht in wat psychiatrische stoornissen zijn, hoe u ze kunt herkennen en hoe u hier mee om kunt gaan. Vraagt u waar nodig ook ondersteuning aan de deskundigen binnen de school van uw deelnemer.

Een belangrijke boodschap voor u als praktijkbegeleider is dat een **psychiatrische stoornis niet te verhelpen is**. Deze is vaak in aanleg meegegeven en de persoon moet er mee leren leven. De stagiaire handelt zo uit onmacht, niet uit onwil. Hij² heeft een blijvende functiebeperking waarmee hij en u als praktijkbegeleider samen moeten leren omgaan. Een deel van de problemen uit zich in duidelijk zichtbaar gedrag, andere problemen zijn vaak minder zichtbaar. Personen met niet zichtbare problemen

worden vaak niet herkend en missen daardoor de juiste ondersteuning. Personen met 'zichtbare' gedragingen zorgen regelmatig voor problemen in de werksituatie. U als praktijkbegeleider loopt bijvoorbeeld tegen 'onhandig' of 'hoekig' gedrag van een stagiaire aan en weet niet wat u ermee moet. Het is goed om te beseffen dat een deelnemer met een psychiatrische stoornis anders aankijkt tegen bedoelingen en intenties van anderen. Neem het niet persoonlijk op. U kunt boos worden, u kunt de stagiaire wegsturen maar daarmee verdwijnt de stoornis niet. U kunt er wél voor zorgen dat de stagiaire met een psychiatrische stoornis zo goed mogelijk kan functioneren in de werksituatie. Juist omdat u zo dicht bij de stagiaire staat, kunt u er aan bijdragen dat hij betere kansen krijgt.

Leeswijzer

U, als praktijkbegeleider heeft een stagiaire met Antisociale gedragsstoornis of ODD. In deze brochure leest u de belangrijkste kenmerken waaraan u deze stagiaire kunt herkennen. Daarna volgen specifieke tips en adviezen die u als praktijkbegeleider kunt gebruiken bij het omgaan met de stagiaire in de werksituatie.

¹ U kunt de brochures downloaden van www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl

² Waar 'hij' staat, kunt u natuurlijk ook 'zij' lezen

Antisociale gedragsstoornis en ODD

Wat is het

Jongeren kunnen zich wel eens antisociaal gedragen, maar dit hoort bij de normale ontwikkeling. Bij de antisociale gedragsstoornis is sprake van buitenproportioneel agressief, opstandig gedrag. Deze stoornis wordt gekenmerkt door een vervorming in de sociale informatieverwerking. De persoon interpreteert situaties vaak als bedreigend en reageert met boosheid of agressie. De persoon die dit gedrag vertoont is vaak zelf slachtoffer (geweest) van verwaarlozing en mishandeling. Hij kan een gering gevoel van eigenwaarde hebben dat samenhangt met grote krenkbaarheid en prikkelbaarheid. Hij roept vaak ergernis op bij anderen. Voor u als docent een uitdaging om hier constructief mee om te gaan omdat deze persoon moeilijk rekening kan houden met uw normen en waarden.

ODD is de mildere variant van de antisociale gedragsstoornis en staat voor *Oppositional Defiant Disorder*.

Wat merkt u, wat ziet u

Een stagiaire met een antisociale gedragsstoornis en ODD

- is sterk op zichzelf gericht en kan zich moeilijk verplaatsen in anderen. Hij kent weinig angst en kan moeilijk op zichzelf reflecteren waardoor hij zijn gedrag niet bijstuurt;
- is vaak chagrijnig, ontevreden en moppert regelmatig. Hij ziet snel ergens een kwaadachtige bedoeling achter en reageert dan hatelijk en agressief;
- heeft moeite om afhankelijk te zijn van anderen. Hij kan moeilijk tegen kritiek en correcties en is opstandig, ook tegen volwassenen;
- heeft de neiging om alles onder controle te houden en wil anderen overheersen. Hij heeft weinig gevoel voor verhoudingen en kan respectloos en brutaal zijn;

- is impulsief in zijn gedrag en ziet in de ander de mogelijkheid om eigen behoeften te bevredigen. Hij heeft geen oog voor de belangen van anderen;
- laat niet snel zijn emoties zien, wil zich niet 'laten kennen' of zich kwetsbaar opstellen. Hij lijkt zich superieur te voelen en kan minachting tonen voor anderen;
- heeft vaak een leerachterstand en lijkt ongemotiveerd en ongeïnteresseerd. Hij weigert wat er op school gevraagd wordt en beschikt over onvoldoende probleemoplossende vaardigheden.

Alleen de stagiaire met antisociale gedragsstoornis

- uit zijn ongenoegen in agressief en gewelddadig gedrag naar anderen. Je ziet hem vechten, openlijk dingen doen die anderen ergeren, stelen en liegen;
- spijbelt vaak van school, blijft 's nachts weg ondanks het ouderlijk verbod of loopt van huis weg.

Deze deelnemer verdient uw steun en aandacht

Hij zal u dankbaar zijn

Ook al merkt u het niet op dit moment aan zijn gedragingen

Wat doet u

We schetsen een aantal situaties die zich voordoen tijdens de werksituatie. We geven u per situatie handreikingen zodat u zo goed mogelijk om kunt gaan met de stagiaire antisociale gedragsstoornis of ODD. In het algemeen is het belangrijk om met de deelnemer duidelijke afspraken te maken over grensoverschrijdend gedrag en de consequenties hiervan voor zijn stage in uw bedrijf.

U bent in gesprek met de stagiaire

- Wees en blijf zeer consequent in uw benadering.
- Creëer een 'wij samen' gevoel bij de stagiaire.
- Geef duidelijk aan waar u steun kunt geven en waar de grenzen liggen.

U legt iets uit aan de stagiaire

- Geef duidelijke instructies. Hanteer de vijf W's.
- Vraag de stagiaire om de uit te voeren taken te herhalen, mondeling of op schrift.

Check bij iedere uitleg van een opdracht of u heeft voldaan aan de volgende vijf W's:

Heeft u uitgelegd:

1. **Wat** de deelnemer moet doen
2. **Waar** de deelnemer dat moet doen
3. **Welke** tijd de deelnemer er over mag doen
4. Op **Welke** wijze de deelnemer het moet doen
5. **Wat** de deelnemer moet doen als hij klaar is

Voorwaarden voor werkopdrachten, al dan niet in groepsverband

- Geef de stagiaire een vaste werkplek, dat geeft hem helderheid.
- Creëer een sociale vluchtheuvel voor de stagiaire. Wanneer de stress teveel wordt of de situatie te bedreigend, is een 'veilige' plek een oplossing voor de stagiaire om even tot rust te komen.
- Zorg voor een vaste contactpersoon waartoe hij zich kan richten met een hulpvraag én waar hij zich veilig voelt.

Belangrijke zaken tijdens de uitvoering van (groeps)opdrachten

- Stel haalbare doelen en overleg met de stagiaire hierover.
- Maak afspraken over gewenst en ongewenst gedrag en leg dit vast in een contract.
- Geef zelf consequent het goede voorbeeld in al uw handelen.
- Geef regelmatig feedback. Hou de feedback zakelijk, geef aan wat goed is en wat beter kan.
- Wees voortdurend alert op een eerste aanzet tot antingedrag.
- Reageer snel op een actie.

Bij een conflict geldt het volgende:

- Blijf emotioneel neutraal tijdens een escalatie.
- Start geen oplossing in de boosheidsfase, laat de stagiaire eerst uit zijn boosheid komen.
- Luister naar alle partijen die bij de escalatie betrokken zijn.
- Herhaal en benoem gevoelens en bedenkingen.
- Laat de in conflict zijnde collega's meedenken aan oplossingen, samen of individueel.
- Zoek naar een consensus in de oplossingen en maak hierover afspraken op papier.

Tip

Geef de collega's van de stagiaire advies hoe zij met hem om kunnen gaan. Ook zij hebben behoefte aan aanwijzingen op dit vlak.

Als u iets meer wilt doen

- Overleg in een individueel gesprek wat de stagiaire zelf ervaart van zijn stoornis en hoe hij hiermee omgaat.
- Maak samen met de stagiaire een lijst met aandachtspunten die hij van belang vindt om beter mee om te gaan (denk aan doorwerken aan één taak en de rol in groepsoverleg) en ontwikkel leerpunten hiervan.
- Geef de stagiaire regelmatig feedback over de eigen leerpunten.
- Laat de stagiaire zich steeds meer 'bewust' worden welk gedrag bij de stoornis hoort en welk gedrag niet.
- Verzin samen met de stagiaire compensatie strategieën voor ongewenst gedrag behorend tot de stoornis.
- Beloon de stagiaire bij toepassing ervan.

Voor meer informatie, kijk op

www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl

www.balansdigitaal.nl

Het centrum voor innovatie van opleidingen (CINOP) heeft deze brochure uitgegeven in het kader van het project 'Begeleid leren in de BVE'. In dit project is samengewerkt met het Koning Willem 1 College en REC Chiron. De Taskforce Handicap en Samenleving en het Expertise Centrum van CINOP zijn bij de uitvoering van dit project betrokken geweest. Deze brochure is tot stand gekomen in samenwerking met het iRv, Kenniscentrum voor Revalidatie en Handicap.

Tekst: Monique Janssen (CINOP) en Brigitte van Lierop (iRv) • Fotografie: Pim Kersten
Grafische vormgeving: Theo van Leeuwen BNO • Drukwerk: ADC, 's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch, oktober 2006

Deze brochure is te downloaden van de site www.platformgehandicaptenmbo.kennisnet.nl